

Europeiska
unionens råd

Bryssel den 12 januari 2023
(OR. en)

5211/23

SOC 12
ANTIDISCRIM 5
GENDER 5
JAI 21
FREMP 3
COHOM 7
EDUC 9

FÖLJENOT

från:	Europeiska kommissionens generalsekreterare, undertecknat av Martine DEPREZ, direktör
inkom den:	9 januari 2023
till:	Thérèse BLANCHET, generalsekreterare för Europeiska unionens råd
Komm. dok. nr:	COM(2023) 7 final
Ärende:	MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN Rapport om utvärderingen av medlemsstaternas nationella strategiska ramar för romer

För delegationerna bifogas dokument – COM(2023) 7 final.

Bilaga: COM(2023) 7 final

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 9.1.2023
COM(2023) 7 final

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

Rapport om utvärderingen av medlemsstaternas nationella strategiska ramar för romer

{SWD(2023) 3 final}

INLEDNING

Som en del av den övergripande politiska prioriteringen att främja en jämlikhetsunion antog kommissionen den 7 oktober 2020 en ny strategisk EU-ram för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet¹ (*EU:s strategiska ram för romer*). Med utgångspunkt i utvärderingen av EU:s tidigare strategiska ram för romer 2011–2020² framhålls i EU:s nya strategiska ram för romer behovet av att stärka åtagandet på EU-nivå och nationell nivå på grundval av ett paradigmskifte – från socioekonomisk integrering till en mer övergripande strategi för att främja romers jämlikhet, inkludering och delaktighet. Medlemsstaterna har ställt sig bakom denna strategi genom att enhälligt anta rådets rekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet³ den 12 mars 2021.

Fokus för EU:s strategiska ram för romer är att bekämpa antiziganism och diskriminering och samtidigt ta hänsyn till mångfalden inom den romska befolkningen och behovet av ett intersektionellt perspektiv, med tanke på att diskriminering på grund av etniskt ursprung kan ske tillsammans med diskriminering som riktas mot kvinnor, äldre och ungdomar, barn, hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättning, rörliga EU-medborgare, tredjelandsmedborgare och/eller statslösa personer. I ramen främjas också romers delaktighet genom stärkt egenmakt, samarbete och förtroende och romers deltagande i alla politiska processer och beslutsprocesser som påverkar dem. Ramen anger sju gemensamma EU-mål och för första gången förslag till delmål på EU-nivå för 2030 som ska säkerställa vissa minimiframsteg. De sju målen är inriktade på de övergripande områdena jämlikhet, inkludering och delaktighet och på de specifika sektorerna utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård och boende. I EU:s strategiska ram för romer föreslås också att medlemsstaterna ska använda en uppsättning indikatorer⁴ som ska bidra till en effektiv övervakning av framstegen.

EU:s strategiska ram för romer utarbetades under covid-19-krisen och tar därmed hänsyn till den oproportionerliga inverkan som pandemin har haft på den romska befolkningen genom att ge vägledning om hur man på ett bättre sätt kan bemöta olika utmaningar, främja digital inkludering och säkerställa miljö rättvisa.

För att målen i EU:s strategiska ram för romer ska kunna uppnås krävs åtgärder på EU-nivå och på nationell nivå, och här har medlemsstaterna de viktigaste befogenheterna. Av den anledningen uppmanades medlemsstaterna i EU:s strategiska ram för romer och i rådets rekommendation att senast i september 2021 utveckla nationella strategiska ramar⁵ (*nationella ramar*) och att informera kommissionen om dessa. Med tanke på de olikartade situationerna i medlemsstaterna skulle de nationella ramarna tas fram enligt ett gemensamt men differentierat tillvägagångssätt. Kommissionen uppmanade alla medlemsstater att inkludera en rad gemensamma inslag och minimiåtaganden i kombination med eventuella ytterligare

---

¹ [COM\(2020\) 620](#) – *EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och deltagande*.

² *Rapport om utvärderingen av EU-ramen för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020, COM(2018) 785 final*.

³ Rådets rekommendation av den 12 mars 2021 om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet 2021/C 93/01 [rådets rekommendation av den 12 mars 2021 om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet 2021/C 93/01](#).

⁴ Uppsättningen har tagits fram av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) i samarbete med de nationella kontaktpunkterna för romer, nationella statistikmyndigheter och kommissionen.

⁵ En nationell strategisk ram för romer hänvisar till nationella strategier för romer och/eller integrerade politiska åtgärder inom ett bredare socioekonomiskt sammanhang som är relevanta för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet.

åtaganden, beroende på de specifika nationella sammanhangen. Medlemsstater med en betydande romsk befolkning (dvs. över 1 %⁶) uppmanades att göra mer ambitiösa åtaganden.

Som ett komplement till EU:s strategiska ram för romer fastställer rådet åtgärder i sin rekommendation som ska bidra till framsteg mot de sju gemensamma målen, vilkas relevans dock beror på det nationella sammanhanget. I rekommendationen framhålls dessutom vikten av att införa sund övervakning och av att dra maximal och optimal nytta av både EU-medel och nationella medel.

I detta meddelande utvärderas de nationella strategiska ramarna för romer, medlemsstaternas åtaganden bedöms och vägledning ges för de eventuella förbättringar som behövs. Det åtföljs av ett arbetsdokument i två delar från kommissionens avdelningar med faktablad som sammanfattar analysen av de nationella strategier som antagits av enskilda medlemsstater samt av flera EU-kandidatländer och potentiella kandidatländer som deltar i Poznańprocessen⁷. I faktabladen för varje medlemsstat bedöms hur väl de viktigaste föreslagna åtgärderna överensstämmer med målen i EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation. Man lyfter också fram förbättringsområden och exempel på lovande praxis. Den andra delen av arbetsdokument som omfattar kandidatländer och potentiella kandidatländer följer samma tillvägagångssätt. Den första delen av arbetsdokumentet innehåller en tabell som tagits fram av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) om de delmål som varje medlemsstat har fastställt, liksom en sammanfattning av resultaten i de landbedömningsrapporter som utarbetats av Roma Civil Monitor-initiativet⁸.

1. ÖVERGRIPANDE BEDÖMNING AV DE NATIONELLA STRATEGISKA RAMARNA FÖR ROMER

Fem medlemsstater lade fram sina nationella strategiska ramar för romer i september 2021, men de flesta medlemsstater lämnade in dem först mellan oktober 2021 och maj 2022. Två medlemsstater antog sina nationella ramar först i slutet av juni 2022⁹. Sex medlemsstater har antingen pågående strategier som sträcker sig längre än 2021 eller en uppsättning integrerade politiska åtgärder¹⁰, och en medlemsstat har ännu inte förnyat sin nationella ram, som löpte ut den 31 december 2021. Bedömningen av dessa sju medlemsstater baserades på ett frågeformulär om befintliga och planerade åtgärder, som syftade till att fastställa i vilken utsträckning man har integrerat delar av EU:s nya strategiska ram för romer och rådets rekommendation i de nuvarande ramarna och planerna¹¹.

---

⁶ Bulgarien, Grekland, Rumänien, Slovakien, Spanien, Tjeckien och Ungern.

⁷ Albanien, Bosnien och Hercegovina, Nordmakedonien, Montenegro, Serbien och Kosovo (denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/99 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring), som inom ramen för Poznańprocessen enades om att bringa sina nationella strategiska ramar/handlingsplaner för romer i enlighet med EU:s ram för romer.

⁸ Förberedande åtgärd 2021–2025 – Roma Civil Monitor: Stärka kapaciteten och delaktigheten för det romska och pro-romska civilsamhället i övervakningen och översynen av politiken. Deltagande och engagemang från civilsamhället är en viktig del av EU:s ram för romer. Romska och pro-romska organisationer deltog redan i tidigare utvärderingar av genomförandet.

⁹ Se bilagan, som innehåller en tabell med en översikt över inlämningarna.

¹⁰ Allmänna åtgärder för social inkludering och antidiskriminering.

¹¹ Malta antog inte någon nationell strategisk ram för romer, eftersom det inte finns någon känd romsk befolkning i landet.

I denna bedömning granskas överensstämmelsen mellan åtgärderna i de nationella ramarna och de åtgärder som föreslås i rådets rekommendation. Man tittar också på i vilken utsträckning åtgärderna återspeglar de mest centrala utmaningarna i varje medlemsstat och huruvida de är tillräckligt långtgående för att kunna bidra till uppnåendet av målen i EU:s strategiska ram för romer och delmålen för 2030. FRA har analyserat de delmål och indikatorer som anges i de nationella ramarna. Exempel på lovande praxis från medlemsstaterna ges i anslutning till varje mål.

1.1 Sammanfattning av bedömningen

a) Gemensamma inslag, minimiåtaganden, ambitiösare åtaganden

I EU:s strategiska ram för romer föreslås att alla nationella ramar skulle ha vissa gemensamma inslag, med fokus på jämlikhet, delaktighet och mångfald, samt att de skulle omfatta både allmänna och riktade åtgärder och bättre målsättningar och datainsamling. För att omsätta dessa inslag i praktiken uppmanades alla medlemsstater att som ett minimum inkludera följande delar i sina nationella ramar, vilka också återspeglas i rådets rekommendation:

- Det nationella utgångsläget och delmål mot uppnåendet av EU:s övergripande mål och överordnade delmål, bland annat för särskilda grupper, för att ta hänsyn till mångfalden bland romer.
- Åtgärder för att motverka antiziganism och diskriminering.
- Åtgärder för att säkerställa socioekonomisk inkludering av marginaliserade romer.
- En kombination av riktade och allmänna åtgärder.
- En särskild budget och mekanismer för genomförande, rapportering, övervakning och utvärdering av framsteg.
- Samråd och samarbete med romska och pro-romska civilsamhällesorganisationer, fackministerier, organ som arbetar med likabehandlingsfrågor och andra aktörer.
- Åtgärder för att främja civilsamhällesorganisationernas aktiva deltagande i den politiska beslutsprocessen och i plattformsprocesser på nationell nivå och EU-nivå.
- Åtgärder för att ge den nationella kontaktpunkten för romer (*den nationella kontaktpunkten*) det mandat, de resurser och den personal som krävs, samt åtgärder för att stärka kontaktpunktens roll, t.ex. genom att reformera de nationella plattformarna för romer.

På det hela taget har medlemsstaterna i sina nationella ramar återspeglat de flesta av de nya inslag som ingår i EU:s strategiska ram för romer. De har också följt strategin med de tre pelarna jämlikhet, inkludering och delaktighet. De har också, baserat på det nationella sammanhanget, introducerat de åtgärder som föreslås i rådets rekommendation.

Åtta medlemsstater (Tjeckien, Grekland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Litauen, Slovenien och Slovakien) har i sina nationella ramar inkluderat de gemensamma inslag och minimiåtaganden som föreslås i EU:s strategiska ram för romer, medan tolv andra medlemsstater (Österrike, Belgien, Bulgarien, Tyskland, Estland, Finland, Ungern, Italien, Lettland, Nederländerna, Polen och Rumänien) delvis har inkluderat dessa. De delar som saknas är främst delmål, tydligt öronmärkta budgetar för genomförande och övervakning samt åtgärder som rör mångfalden inom den romska befolkningen. De återstående sex

---

medlemsstaterna (Cypern, Danmark, Irland, Luxemburg, Portugal och Sverige) har inkluderat minimiåtagandena i mycket begränsad utsträckning.

I EU:s strategiska ram för romer uppmanades medlemsstater som står inför särskilda utmaningar när det gäller romers jämlikhet och inkludering att med utgångspunkt i de specifika nationella sammanhangen komplettera de gemensamma inslagen och minimiåtagandena med ytterligare åtaganden. Sådana särskilda utmaningar kan handla om romers levnadsvillkor, rörlighet över gränserna och folkbokföring. I enlighet med ett gemensamt men differentierat tillvägagångssätt gjorde många medlemsstater ytterligare åtaganden, till exempel genom att fastställa kvantitativa delmål på vissa **områden** eller genom att redogöra för hur de planerar att investera EU-medel och nationella medel till förmån för romer.

Vidare förväntades de sju medlemsstater (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Ungern, Rumänien och Slovakien) som har en större romsk befolkning (över 1 % av den totala befolkningen) inkludera ännu mer ambitiösa åtaganden i de nationella ramarna. Samtliga av dessa medlemsstater, inklusive Kroatien, gjorde mer ambitiösa åtaganden i sina nationella ramar (om än med olika ambitionsnivåer) för att förebygga och bekämpa diskriminering och motverka antiziganism och anti-romska fördomar och stereotyper. De flesta av dessa nationella ramar åtföljdes av en plan eller en uppsättning åtgärder som visar hur EU-medel och nationella medel ska användas till stöd för romers jämlikhet och inkludering. Dessa medlemsstater inkluderade planer för att ta itu med och förebygga segregering inom utbildning och boende. I Bulgarien och Rumänien saknas särskilda åtgärder för att minska boendese segregeringen. I många fall är dock planerna för hur åtgärderna ska finansieras inte tillräckligt detaljerade.

b) Mål och åtgärder

I EU:s strategiska ram för romer konstateras att **förebyggande och bekämpning av antiziganism och diskriminering** är avgörande för romers jämlikhet och inkludering. De flesta medlemsstater har i enlighet med rådets rekommendation infört åtgärder på detta område, men dessa genomförs inte systematiskt och övergripande inom alla sektorer. Endast vissa nationella ramar omfattar åtgärder mot intersektionell diskriminering och multidiskriminering, där samtliga former av utsatthet beaktas.

I många nationella ramar kopplas åtgärder för **social inkludering** till nationella politiska program och nationell finansiering, inklusive EU-medel, genom ett integrerat tillvägagångssätt för att hantera fattigdom och social utestängning, skydd av barn samt tillgång till utbildning och grundläggande tjänster. I många fall framgår det dock inte i vilken utsträckning romer kan dra nytta av denna allmänna politik.

När det gäller **romers delaktighet** i samråd, politik och beslutsprocesser anger många medlemsstater att romer har bidragit till att utveckla de nationella ramarna, bland annat via de nationella plattformarna för romer. I den bedömning som gjorts av det romska civilsamhället inom ramen för Roma Civil Monitor-initiativet¹² konstateras dock att en ökad delaktighet och ett närmare samarbete är både möjligt och nödvändigt.

---

¹² Den detaljerade bedömningen återfinns i bilagan till den första delen av arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

I de flesta nationella ramar planeras ett kontinuerligt samarbete med romer, så att de ska kunna delta i genomförandet av strategierna och i övervaknings-, utvärderings- och rapporteringsprocesserna. Vidare har flera medlemsstater (Österrike, Belgien, Tjeckien, Tyskland, Grekland, Spanien, Finland, Kroatien, Ungern, Litauen, Lettland, Sverige, Slovakien och Slovenien) beskrivit verksamhet som syftar till att stödja romska organisationers egenmakt och delaktighet, inbegripet sådana som företräder romska kvinnor, ungdomar och barn. Dock har man inte lagt ett lika stort fokus på att investera i kapacitetssupplebyggnad inom dessa organisationer.

När det gäller de sektorsspecifika målen inom **utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård och boende** omfattar många nationella ramar i hög utsträckning de åtgärder som rekommenderas. Vissa av åtgärderna har kopplats till nationella delmål och indikatorer, som i förekommande fall baserats på nationell statistik. Det sektorsspecifika målet för utbildning utmärker sig som det område där medlemsstaterna planerar att vidta de mest omfattande åtgärderna. När det gäller att minska segregeringen inom utbildning och boende förefaller planerna dock inte räcka till för att på ett framgångsrikt sätt hantera problemet i sin helhet. Dessutom står åtgärderna på områdena sysselsättning, hälso- och sjukvård och boende inte alltid i proportion till omfattningen och komplexiteten hos de utmaningar som romer står inför.

c) Delmål¹³

Flera medlemsstater, särskilt medlemsstater med en större romsk befolkning, har fastställt nationella delmål som motsvarar delmålen på EU-nivå i EU:s strategiska ram för romer. Dessa medlemsstater väntas på ett betydande sätt kunna bidra till de gemensamma insatserna mot att uppnå dessa delmål. Ungern och Slovakien har endast delvis fastställt nationella delmål som motsvarar delmålen på EU-nivå. Rumänien har bara inkluderat vissa nationella delmål, vilka inte motsvarar delmålen på EU-nivå.

Andra medlemsstater har fastställt kvantitativa eller kvalitativa nationella delmål i frågor som skiljer sig från dem som tas upp i delmålen på EU-nivå inom ramen för de övergripande målen i EU:s strategiska ram för romer. Det går därför inte att exakt avgöra i vilken utsträckning de bidrar till att uppnå delmålen i EU:s strategiska ram för romer. Vissa medlemsstater har inte fastställt några delmål alls (Tyskland, Danmark, Luxemburg, Nederländerna och Sverige).

Vissa medlemsstater, som har en mindre romsk befolkning, har fastställt nationella delmål som motsvarar delmålen på EU-nivå (i synnerhet Kroatien, men även Estland, Slovenien, Finland and Litauen i fråga om vissa mål). Kommissionen välkomnar dessa insatser. Fler medlemsstater skulle kunna ta efter dessa positiva exempel, beroende på de nationella utmaningarna och sammanhangen.

På det hela taget har betydande insatser gjorts för att fastställa delmål som motsvarar delmålen i EU:s strategiska ram för romer samt för att planera åtgärder kopplade till dessa. Detta framgår särskilt av de nationella ramar som lämnats in av medlemsstater som har en större romsk befolkning. Rumänien har emellertid inte fastställt några nationella delmål som motsvarar delmålen i EU:s strategiska ram för romer. Att det land som har störst romsk

---

¹³ En översikt över delmålen per medlemsstat för alla mål finns i en bilaga till den första delen av arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar.

befolkning saknar nationella delmål riskerar att inverka negativt på medlemsstaternas samlade förmåga att uppnå delmålen för 2030 i EU:s strategiska ram för romer.

1.2 De nationella kontaktpunkternas ställning och roll

I EU:s strategiska ram för romer rekommenderades som ett minimum att de nationella ramarna skulle ge de nationella kontaktpunkterna ett lämpligt mandat, resurser och personalkapacitet samt institutionell auktoritet. De nationella ramarna bör också ge kontaktpunkterna befogenhet att effektivt samordna insatserna med fackministerier och andra berörda myndigheter, övervaka genomförandet av politik med anknytning till romer och stärka samarbetet med det romska civilsamhället, bland annat via nationella plattformar för romer.

Trots att de nationella kontaktpunkterna har en viktig roll i att underlätta samarbetet mellan myndigheterna och civilsamhället och främja romers delaktighet varierar omfattningen av deras mandat mellan medlemsstaterna. På det hela taget har man inte stärkt de nationella kontaktpunkterna med ytterligare ekonomiska resurser och personalresurser i de nya strategierna. Trots att de i vissa fall har ett brett mandat har de i praktiken fortfarande en begränsad förmåga att utföra sin samordnande roll.

I EU:s strategiska ram för romer rekommenderades medlemsstater med en större romsk befolkning att stärka de nationella kontaktpunkternas roll och ställning så att de kan säkerställa effektiv samordning och integrering av frågor om romers jämlikhet och inkludering i all offentlig verksamhet på regional och lokal nivå. I ramen uppmanades också medlemsstaterna att involvera de nationella kontaktpunkterna i den mellanstatliga planeringen av fördelningen av EU-medel för romer och i övervakningen av hur dessa medel används, och att säkerställa att offentlig verksamhet och samhällsservice verkligen når ut till romer, även till dem som bor i avlägsna landsbygdsområden.

I de flesta medlemsstater med en större romsk befolkning har de nationella kontaktpunkterna fått ett tillräckligt mandat och en lämplig roll för att kunna samordna och samarbeta med ministerier när det gäller genomförandet av de nationella ramarna, inklusive EU-medel. Slovakien, Spanien, Kroatien och Tjeckien ger lovande exempel på detta. Trots detta tycks de nationella kontaktpunkterna inte ens i dessa medlemsstater ha fått mer personal och ekonomiska resurser. Detta kan begränsa deras förmåga att grundligt övervaka och rapportera om genomförandet av de nationella ramarna samt deras delaktighet i utvecklingen och övervakningen av övergripande strategier och program. Bland de övriga medlemsstaterna har vissa nationella kontaktpunkter mycket begränsade resurser och begränsad kapacitet.

2. ÖVERGRIPANDE MÅL

2.1 Bekämpa och förhindra antiziganism och diskriminering

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att bekämpa och förhindra antiziganism och diskriminering, bland annat genom att bekämpa trakasserier, hatbrott och hatpropaganda, både på och utanför internet. I rekommendationen uppmanas medlemsstaterna också att utveckla och främja ett heltäckande system för stöd till offer, öka kunskaperna om antiziganism och främja kunskaperna om romsk historia, bland annat genom att uppmärksamma minnet av förintelsen av romer och genom försoningsprocesser i samhället.

På det hela taget har medlemsstaterna gjort betydande ansträngningar för att anpassa sina nationella ramar till rådets rekommendation. De flesta medlemsstater har tagit fram åtgärder för att bekämpa diskriminering, hatpropaganda och hatbrott och, i viss utsträckning, antiziganism. Dessa åtgärder omfattar medvetandehöjande kampanjer och informationskampanjer riktade till allmänheten, offentliga institutioner och medier. Ungern hänvisar till antiziganism i sitt analytiska avsnitt, men saknar konkreta åtgärder för att bekämpa detta. Bulgarien nämner bekämpning av anti-romska uppfattningar, men de åtgärder man föreslår rör diskriminering snarare än antiziganism. Vidare syftar vissa åtgärder till att systematiskt involvera organ som arbetar med likabehandlingsfrågor i åtgärder för romers jämlikhet samt till att främja positiva narrativ om romer och romska förebilder. I vissa nationella ramar föreslås åtgärder för att ta itu med intersektionell diskriminering och multidiskriminering, bland annat genom särskilda åtgärder för att ta itu med de särskilda utmaningar som romska kvinnor står inför.

I flera medlemsstaters nationella ramar ingår åtgärder som syftar till att främja romsk historia och kultur. Det kan handla om att verka för en dialog för att erkänna tidigare orättvisor och om att inleda försoningsprocesser. Fler exempel på åtgärder som syftar till att främja romsk historia och kultur handlar om utveckling och införande av specifika inslag i läroplaner och läroböcker och om uppmärksammande av internationella romadagen (den 8 april) och minnet av förintelsen av romer (den 2 augusti). Dessa dagar erkänns i lag i vissa medlemsstater. Flera medlemsstater finansierar radio- och tv-program och museer som behandlar romsk historia och kultur.

De flesta medlemsstater har i sina nationella ramar erkänt att rasism och diskriminering förekommer, men denna medvetenhet skulle kunna omsättas i ännu kraftfullare åtgärder för att på ett bättre sätt bemöta de utmaningar som vissa medlemsstater står inför.

Några exempel på lovande praxis är tillämpningen av rättsliga verktyg för att bekämpa diskriminering och ta itu med hatpropaganda i Frankrike och antagandet av en lag om antiziganism¹⁴ i Rumänien.

Information om budgetanslagen för detta mål, antingen specifikt angående de nationella ramarna eller relaterat till relevanta allmänna program, saknas eller är tämligen allmän och otydlig.

Rysslands krig mot Ukraina har lett till betydande flyktingströmmar, som inbegriper ukrainska romer¹⁵. Denna situation har medfört en rad risker för dem, bland annat att de utsätts för ojämlik behandling¹⁶. Samtidigt som medlemsstaternas insatser för att hantera situationen hittills visserligen erkänns bör mer göras för att tillgodose behoven hos romska flyktingar från Ukraina. De nationella ramarna bör utnyttjas på bästa sätt så att dessa personer ges lika tillgång till allmän utbildning, sysselsättning, boende, hälso- och sjukvård och social omsorg samt andra grundläggande tjänster.

---

¹⁴ [Lag 2/2021 om åtgärder för att förhindra och bekämpa antiziganism.](#)

¹⁵ Enligt den officiella folkräkningen 2001 var antalet ukrainska romer 47 917. Enligt andra beräkningar, t.ex. från Europarådet, var antalet mycket högre.

¹⁶ [The Russian war of aggression against Ukraine – The broad fundamental rights impact in the EU \(europa.eu\) \(inte översatt till svenska\).](#)

2.2 Minska fattigdom och social utestängning för att minska de socioekonomiska skillnaderna mellan romer och majoritetsbefolkningen

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att ta itu med den extremt höga fattigdomsrisk och risken för materiell och social fattigdom bland den romska befolkningen.

De åtgärder som fastställs inom ramen för detta mål syftar till att ta itu med överföringen av fattigdom och barnfattigdom mellan generationerna och minska romernas sociala utestängning. För att detta ska kunna uppnås bör romer ges bättre tillgång till grundläggande offentliga tjänster och sociala förmåner via samordning mellan relevanta sektorer, t.ex. utbildning och sysselsättning.

Vissa medlemsstater (t.ex. Bulgarien, Tyskland, Grekland, Spanien, Kroatien, Ungern och Slovenien) har satt upp särskilda fristående mål för att minska fattigdomen och den sociala utestängningen. Tjeckien har inte inkluderat detta mål, men har fastställt ett delmål som motsvarar delmålet på EU-nivå. Vissa andra medlemsstater har inte tagit med detta mål i de nationella ramarna, men har samtidigt fastställt åtgärder för socioekonomisk inkludering och bekämpning av fattigdom inom ramen för de sektorsspecifika målen sysselsättning, utbildning, hälso- och sjukvård och boende.

Specifika åtgärder för att ta itu med den digitala klyftan och främja digital inkludering av missgynnade romska befolkningsgrupper ingår endast i vissa av de nationella ramarna, medan de i andra är en del av medlemsstaternas allmänna politik för social inkludering.

Vissa nationella ramar hänvisar till de finansieringsmöjligheter som finns via den europeiska barngarantin¹⁷ och Europeiska socialfonden¹⁸ för att bekämpa barnfattigdom, men ingen närmare information om budgetanslagen ges.

Som ett exempel på lovande praxis har Grekland tagit fram subventioner för att ta itu med energifattigdomen och tillhandahålla ”energikort” till drabbade hushåll. Däremot har något övergripande paket med integrerade tjänster inte tagits fram för att komma till rätta med problemet. Ungern ger ytterligare ett exempel på lovande praxis, då landet har inkluderat åtgärder för att ge råd och utbildning om hur hushåll kan förhindra skuldsättning.

2.3 Främja delaktighet genom stärkt egenmakt, samarbete och förtroende

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att, när så är lämpligt, öka romers meningsfulla delaktighet och samrådet med romer, inklusive med kvinnor, ungdomar och äldre och personer med funktionsnedsättning, för att främja verklig jämlikhet och icke-diskriminering.

För att underlätta samrådet med det romska civilsamhället i samband med att den offentliga politiken ses över och utvecklas har åtgärder för romers delaktighet tagits med i de flesta nationella ramar, antingen genom att romer deltar i statliga rådgivande organ med särskild inriktning på romer eller i organ för etniska och nationella minoriteter.

---

¹⁷ [Den europeiska barngarantin](#).

¹⁸ [Europeiska socialfonden+](#) – ESF+ i partnerskap.

Vissa av åtgärderna i de nationella ramarna under detta mål syftar till att främja kapacitetsuppbyggnad och stärkt egenmakt för romska civilsamhällesorganisationer, inbegripet organisationer för romska kvinnor och ungdomar. Dessa åtgärder handlar om att inrätta och förstärka flerfunktionella romska samhällscentrum som tillhandahåller en rad olika tjänster, t.ex. hälso- och sjukvård, utveckling av föräldraskompetens, stöd till deltagande i utbildning, läs- och skrivkunnsighet och fritidsaktiviteter samt vägledning och stöd att hitta jobb.

Vissa nationella ramar omfattar åtgärder som ska främja romska förebilder eller uppmuntra till rekrytering av romer inom offentliga institutioner. Trots att man i flera nationella ramar lyfter fram behovet av att stärka romers representation och bygga upp kapaciteten hos romska organisationer är det endast ett fåtal medlemsstater som har föreslagit konkreta åtgärder i detta syfte.

Spanien ger ett exempel på lovande praxis, då man har antagit åtgärder för att bygga upp kapaciteten inom civilsamhällesorganisationer och bland romska kvinnor och ungdomar i syfte att säkerställa ett meningsfullt deltagande och samhällsengagemang. Italiens arbete inom den nationella plattformen för romer och sinter och gemenskapsforumet är ytterligare ett lovande exempel. Estland, Lettland och Österrike ger andra exempel på strukturerade och regelbundna former av dialog mellan berörda parter, t.ex. via nationella plattformarna för romer och andra samråd.

3. SEKTORSSPECIFIKA MÅL – FYRA CENTRALA OMRÅDEN

3.1 Öka faktisk lika tillgång till inkluderande allmän utbildning av god kvalitet

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att säkerställa att alla romer i praktiken har lika tillgång till och kan delta i alla former av utbildning, från förskola till högre utbildning, inklusive kompenserande utbildning, vuxenutbildning och livslångt lärande. I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna också att förebygga och undanröja segregering inom utbildningsväsendet.

Bland de åtgärder som medlemsstaterna har fastställt under detta mål ingår ett brett spektrum av insatser. Dessa omfattar tillgång till förskoleverksamhet och barnomsorg, underlättande av tillgång till utbildning, åtgärder för läs- och skrivkunnsighet i undervisningsspråket, hjälp till romska barn att förvärva digitala färdigheter, åtgärder för att öka andelen elever som stannar kvar i skolan och förhindra skolavhopp samt, i viss utsträckning, åtgärder för att förbättra utbildningsresultaten och hjälpa romska elever att gå vidare från den obligatoriska utbildningen till eftergymnasial utbildning.

Alla medlemsstater med en större romsk befolkning har i linje med förslagen i EU:s strategiska ram för romer gjort mer ambitiösa åtaganden och inkluderat åtgärder för att förebygga segregering och få romska elever att övergå från segregerade skolor till allmänna utbildningsmiljöer. I vissa fall (t.ex. Ungern, Rumänien och Slovakien) förefaller de föreslagna åtgärderna inte stå i proportion till utmaningarnas omfattning, eftersom de inte alltid har utvecklats systematiskt utifrån ett väldefinierat utgångsläge och åtföljts av indikatorer och delmål. Vissa åtgärder främjar delaktighet i skolor och motverkar diskriminering av romska barn. I flera nationella ramar nämns utveckling och användning av undervisningsmaterial på romani.

De flesta nationella ramar saknar tillräckliga åtgärder för att öka den sociala rörligheten bland romska studenter och hjälpa dem att gå vidare från gymnasial utbildning till högre utbildning. I allmänhet tar man i de nationella ramarna inte i tillräcklig utsträckning upp hur man kan undanröja de hinder som gör att romska barn inte går i förskolan, inbegripet barn som bor i avlägsna områden, landsbygdsområden och segregerade områden. De omfattar heller inga förslag till lämpliga åtgärder för att uppmuntra till anställning av romska lärare, assistenter och medlare. Åtgärder till stöd för utbildning bland romska vuxna nämns i flera nationella ramar (t.ex. Österrike, Bulgarien, Tyskland, Grekland, Spanien, Kroatien, Ungern, Finland, Italien, Litauen, Polen och Slovenien).

Många nationella ramar är vaga när det gäller de budgetar som anslås på detta område, vilket gör det svårt att bedöma om finansieringen är tillräcklig och att förutsäga de potentiella effekterna av de föreslagna åtgärderna.

Åtgärder för att förhindra skolavhopp kompletteras inte i tillräcklig utsträckning med lämpliga åtgärder för att återintegrera romska elever som har hoppat av skolan i formell utbildning. Ett fåtal medlemsstater (t.ex. Tjeckien, Kroatien, Italien, Lettland och Slovakien) har infört åtgärder för att ta itu med och förhindra feldiagnoser och olämplig placering av romska elever i särskolor. Det behövs fler åtgärder för att ta itu med digitala färdigheter inom utbildning och förbättra tillgången till internet. Det behövs också åtgärder för att öka tillhandahållandet av persondatorer, bärbara datorer, surfplattor och undervisningsmaterial för distansundervisning och för att se till att de når ut till fattiga grupper, särskilt romska barn. Risken att romer drabbas av ytterligare digital utestängning från utbildning, vilket bevitnades under covid-19-pandemin, tas inte upp i tillräcklig utsträckning i de nationella ramarna.

Nederländerna visar på lovande praxis på detta område genom att ge ett skolbidrag på 1 miljon euro per år till skolor med romska barn. Finlands nationella rådgivande nämnd för romska frågor granskar innehållet i utbildningsmaterial som rör romer och ger vägledning om och förslag avseende detta innehåll. Den polska regeringen ger lokala myndigheter incitament att ytterligare öka antalet romska skolmedlare.

3.2 Öka faktisk lika tillgång till hållbar sysselsättning av god kvalitet

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att verka för att romer, särskilt unga romer, i praktiken ska ha samma möjligheter att hitta hållbar sysselsättning av god kvalitet. De uppmanas också att vidta åtgärder för att bekämpa, minska och undanröja diskriminering samt aktiveringsåtgärder för att främja sysselsättning.

De flesta medlemsstater erkänner att det finns en sysselsättningsklyfta mellan romer och resten av befolkningen. Därför föreslås åtgärder som ska främja inkludering, t.ex. program för unga romer som varken arbetar eller studerar som ska bidra till ökad kompetens och digitala färdigheter, samt praktikplatser, lärlings- och yrkesutbildningar. Vissa medlemsstater vidtar åtgärder för att öka den praktiska erfarenheten och på så sätt underlätta övergången från utbildning till arbetsmarknad.

Aktiva arbetsmarknadsåtgärder, med särskild inriktning på ungdomar, ingår i medlemsstaternas allmänna politik för missgynnade eller marginaliserade grupper. Några medlemsstater inkluderar åtgärder för att stödja romer som är egenföretagare och företagare.

De flesta av de nationella ramarna behandlar skillnaderna i sysselsättning mellan kvinnor och män genom att inbegripa åtgärder som syftar till att aktivera romska kvinnor på arbetsmarknaden eller studier om orsakerna till det lägre arbetsmarknadsdeltagandet bland

romska kvinnor. Endast ett fåtal medlemsstater inkluderar åtgärder för att utbilda potentiella arbetsgivare i icke-diskriminering och mångfald, och ännu färre medlemsstater inkluderar utbildning i antiziganism.

De flesta medlemsstater med en större romsk befolkning har lagt fram omfattande allmänna och riktade åtgärder på regional och lokal nivå för att främja romers inkludering och ta itu med diskriminering och antiziganism som ett hinder för tillgång till sysselsättning. Nationella fonder, ESF+, Eruf¹⁹ och Fonden för en rättvis omställning²⁰ nämns i flera nationella ramar som finansieringskällor till de föreslagna åtgärderna. Det hänvisas dock till allmänna initiativ, och närmare uppgifter om budgetanslagen för romer saknas.

Bulgarien ger exempel på lovande praxis genom sin allmänna aktiva arbetsmarknadspolitik, som riktar sig till unga arbetslösa under 29 år, däribland romer. Litauen är ett annat exempel, där man antagit åtgärder för att främja och stödja entreprenörskap, även för missgynnade grupper såsom romer. I Belgien genomförs så kallade Roma@work-projekt som finansieras genom ESF och som ger arbetssökande romer stöd i form av utbildning och handledning.

3.3 Förbättra romers hälsa och deras faktiska lika tillgång till hälso- och sjukvård samt sociala tjänster

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att säkerställa att framför allt de grupper som är mest utsatta eller som lever i marginaliserade eller avlägsna områden i praktiken har obehindrad tillgång till hälso- och sjukvård samt sociala tjänster av god kvalitet.

De flesta medlemsstater erkänner de särskilda utmaningarna när det gäller att säkerställa att romer har lika tillgång till hälso- och sjukvård. I vissa nationella ramar planeras studier om hälsosituationen bland den romska befolkningen med syftet att öka myndigheternas kunskaper och kapacitet att ta fram mer välriktade åtgärder.

De flesta medlemsstater lägger fokus på att utbilda hälso- och sjukvårdspersonal, fältarbetare och romska medlare på hälsoområdet, samt på informationskampanjer som främjar en hälsosam livsstil och hälso- och sjukvård för barn. Andra åtgärder omfattar direkt uppsökande arbete för att via mobila hälso- och sjukvårdstjänster nå ut till de romer som bor i bosättningar.

Vissa medlemsstater har fastställt åtgärder som riktar sig till romska kvinnor, med fokus på reproduktiv hälsa. Behoven hos personer med funktionsnedsättning, äldre personer, hbtqi-romer samt offer eller potentiella offer för människohandel behandlas i ett fåtal nationella ramar. Få medlemsstater inkluderar åtgärder som syftar till att öka den förväntade livslängden hos den romska befolkningen. I nästan hälften av de nationella ramarna föreslås åtgärder för att motverka effekterna av covid-19-pandemin, bland annat genom kampanjer som uppmuntrar till vaccinering (t.ex. Bulgarien, Tjeckien, Cypern, Estland, Grekland, Spanien, Frankrike, Ungern, Kroatien, Irland, Lettland, Rumänien och Slovakien).

De flesta medlemsstater med en större romsk befolkning har infört en kombination av allmänna och riktade åtgärder och nämner att det finns genomförandeplaner för att genomföra dessa åtgärder på lokal och regional nivå, även om dessa planer i vissa fall inte har

---

¹⁹ [Europeiska regionala utvecklingsfonden](#).

²⁰ [Fonden för en rättvis omställning](#).

formulerats väl. Dessa medlemsstater anser att diskriminering och antiziganism är en av orsakerna till att romer inte får tillgång till hälso- och sjukvård.

I flera nationella ramar anges att medel från ESF+ och Eruf används för att finansiera åtgärder i detta syfte, framför allt allmänna åtgärder för att förbättra tillgången till hälso- och sjukvård för marginaliserade personer.

När det gäller lovande praxis kan Portugal nämnas, där riktade åtgärder genomförs för att utbilda romska medlare på hälsoområdet, liksom Cypern, där alla har lättillgänglig tillgång till barnläkare utan kostnad.

3.4 Öka faktisk lika tillgång till adekvat och desegregerat boende och grundläggande tjänster

I rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna att säkerställa likabehandling av romer när det gäller tillgång till adekvat och desegregerat boende samt grundläggande tjänster. Dessa omfattar vatten, sanitet, energi, transporter, finansiella tjänster och digital kommunikation, i enlighet med princip 20 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter²¹.

Flera medlemsstater omfattar åtgärder för att förbättra tillgången till grundläggande tjänster, särskilt tillgången till rinnande vatten, och i viss utsträckning åtgärder för att förhindra och undanröja rumslig segregering. Ett fåtal nationella ramar omfattar både allmänna och riktade åtgärder för att underlätta tillgången till subventionerat boende, medan man i flera nationella ramar föreslår åtgärder för att inleda officiella förfaranden för uppgradering av städer och bostäder, uppmuntra till bostadsägande och investera i infrastruktur som el, gas, rinnande vatten, avlopps- och avfallshantering, vägar och tillgång till transporter.

Endast ett fåtal medlemsstater tar upp den viktiga aspekten av att bekämpa diskriminering och antiziganism som ett hinder för tillgång till boende, och detta omsätts i ännu mindre utsträckning i konkreta åtgärder. De flesta nationella ramar tar inte i tillräcklig utsträckning itu med frågor som tvångsavhysningar, romers begränsade möjligheter att bli fastighetsägare eller att ha råd att hyra under längre tid. Samma sak gäller frågan om att minska skillnaderna i trångboddhet bland hushållen.

De flesta medlemsstater (Tjeckien, Grekland, Spanien, Ungern och Slovakien) med en större romsk befolkning har i allmänhet tagit initiativ för att minska segregeringen på lokal nivå, men Bulgarien och Rumänien saknar särskilda åtgärder i detta avseende. Dessa initiativ handlar om att se till att nybyggnationer som finansieras med offentliga medel inte är segregerade, att övervaka romer i bostadsområden och att engagera allmänheten i desegregeringsprocesser genom förberedelser på att ta emot romer som har flyttat från segregerade områden.

Det framgår av de flesta nationella ramar att man planerar att utnyttja EU:s finansieringsprogram på detta område, men det är endast i undantagsfall som det ges närmare uppgifter om hur medlen ska fördelas.

Exempel på lovande praxis är bland annat Tyskland, som visar att lokala myndigheter kan integrera en särskild strategi för romer i strategin för tillgång till boende, och Frankrikes plan

---

²¹ [Den europeiska pelaren för sociala rättigheter](#).

att utifrån delmål och en tidsplan få ett slut på slumområdena senast 2030²². Ytterligare exempel är Slovenien, som kartlägger och legaliserar bosättningar för att förbättra infrastrukturen, och Sverige, som har tagit fram vägledningsmaterial för att öka hyresvärdarnas medvetenhet om romernas situation på bostadsmarknaden och för att bekämpa diskriminering. Ett annat exempel på lovande praxis är projektet Housing First Romodrom²³ i Tjeckien, som tar itu med hemlöshet och bostadsbrist bland personer av romskt ursprung som är socialt utestängda eller riskerar social utestängning.

4. ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING

I EU:s strategiska ram för romer föreslogs att alla medlemsstater skulle förbättra målsättningen, datainsamlingen, övervakningen och rapporteringen, och att uppgifter skulle samlas in regelbundet för att ligga till grund för rapporteringen och övervakningen. Som ett minimiåtagande i de nationella ramarna uppmanades alla medlemsstater att ange det nationella utgångsläget och delmål mot uppnåendet av EU:s övergripande mål och delmål baserat på en grundlig behovsbedömning. I EU:s strategiska ram för romer föreslogs vidare att medlemsstaterna i sina nationella ramar skulle ange nationella kvantitativa och kvalitativa delmål för alla sju EU-målen och därtill knutna delmål, beroende på tillgången till data och de nationella sammanhangen och utmaningarna.

Detta återspeglas också i rådets rekommendation, i vilken medlemsstaterna, med beaktande av EU:s mål och överordnade delmål, uppmanas att ange nationella kvantitativa och/eller kvalitativa delmål i sina nationella strategiska ramverk för romer, som är anpassade till de nationella förhållandena och till tillgången till jämlikhetsdata.

FRA:s undersökning om romer 2020–2021²⁴ offentliggjordes i oktober 2022. Den innehåller grundläggande uppgifter om romernas situation i åtta EU-medlemsstater²⁵ och två kandidatländer²⁶. Framstegen i EU och de berörda medlemsstaterna kommer att övervakas på grundval av dessa uppgifter.

För att säkerställa en effektivare datainsamling, rapportering och övervakning av framstegen mot EU-målen och de nationella delmålen har kommissionen föreslagit att en uppsättning indikatorer ska användas. Dessa har tagits fram av FRA i samverkan med nationella kontaktpunkter, nationella statistikmyndigheter och kommissionen.

De flesta medlemsstater har infört övervaknings- och rapporteringsmekanismer som samordnas av den nationella kontaktpunkten, med beaktande av synpunkter från nationella plattformar för romer, romska civilsamhällesorganisationer, ministerier, organ som arbetar med likabehandlingsfrågor och nationella statistikbyråer. Även Roma Civil Monitor-initiativet kommer att bidra till övervaknings- och rapporteringsmekanismerna.

De bedömningar som har gjorts av enskilda länders övervakningsramar tillsammans med FRA har varit förenade med vissa utmaningar, eftersom jämförbarheten mellan medlemsstaternas statistiska metoder för utgångslägen, indikatorer och delmål måste förbättras.

---

²² [Frankrikes plan för att få slut på slumområdena senast 2030.](#)

²³ <https://romodrom.cz/en/our-activities/housing/housing-first/>.

²⁴ [FRA:s undersökning 2020–2021: Roma in 10 European countries – Main results.](#)

²⁵ Grekland, Italien, Kroatien, Portugal, Rumänien, Spanien, Tjeckien och Ungern.

²⁶ Nordmakedonien och Serbien.

Vissa medlemsstater som har en större romsk befolkning (Bulgarien, Tjeckien, Grekland, Spanien och Kroatien) har i sina nationella ramar angett nationella kvantitativa överordnade delmål för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet för att nå de överordnade delmålen i EU:s strategiska ram för romer, som är knutna till EU-ramens sju mål. Slovakien har angett mål som svar på delmålen i EU:s strategiska ram för romer i fråga om sex mål, med undantag för det övergripande målet att minska fattigdom och social utestängning. Ungern har inkluderat uttryckliga nationella kvantitativa delmål som svar på delmålen i EU:s strategiska ram för romer på områdena fattigdom, utbildning och sysselsättning. Rumänien har inte fastställt några nationella delmål för att uppnå de överordnade delmålen i EU:s strategiska ram för romer.

Estland, Slovenien, Lettland och Litauen har fastställt nationella delmål som motsvarar ramens överordnade delmål för ett eller flera mål.

Som ett sätt att tillämpa ett gemensamt men differentierat tillvägagångssätt har flera medlemsstater tagit steg för att uppfylla ett eller flera av de sju målen i EU:s strategiska ram för romer. De motsvarar dock endast delvis EU:s överordnade delmål. Trots detta har dessa medlemsstater fastställt kvalitativa eller kvantitativa delmål och därtill knutna åtgärder som ändå kan bidra till att förbättra romernas situation på respektive område.

De åtgärder som föreslås av de medlemsstater som inte har fastställt några delmål bidrar också till att förbättra romernas situation, men det går inte att avgöra i vilken utsträckning de bidrar till att uppnå EU:s överordnade delmål.

De medlemsstater som har fastställt kvantitativa och kvalitativa delmål för de sju målen, som svar på delmålen i EU:s strategiska ram för romer, bidrar på ett värdefullt sätt till uppnåendet av EU:s delmål senast 2030. De medlemsstater som står inför särskilda utmaningar och som har en betydande romsk befolkning (särskilt Rumänien, som har den största romska befolkningen i EU) måste dock göra större ansträngningar för att fastställa sådana delmål och på så sätt öka chanserna att gemensamt uppnå EU:s mål senast 2030.

När det gäller datainsamling har flera medlemsstater hänvisat till uppgifter från Eurostats och FRA:s undersökningar och nationella statistikbyråer. Samtidigt har vissa medlemsstater hänvisat till rättsliga hinder när det gäller insamling av uppgifter om etnicitet för att förklara varför utgångslägen och delmål inte har angetts.

I enlighet med rådets rekommendation bör medlemsstaterna säkerställa att nationella rapporter om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet offentliggörs fullt ut. Information om denna aspekt saknas dock i de flesta nationella ramar.

5. FINANSIERING FÖR GENOMFÖRANDET AV DE NATIONELLA STRATEGISKA RAMARNA FÖR ROMER

I EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation betonas vikten av EU-finansiering och nationell finansiering för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet, och medlemsstaterna uppmanas att i sina nationella ramar förklara hur medel och finansieringsinstrument på både EU-nivå och nationell nivå ska användas. Många medlemsstater har som finansieringskällor angivit en kombination av nationell finansiering och EU-finansiering, främst inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik, samt finansiering från andra internationella givare. Denna kombination av medel används för att genomföra

åtgärderna i de nationella ramarna och åtgärder som inkluderar romer som en del av allmänna program för utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård och boende.

I EU:s strategiska ram för romer och rådets rekommendation uppmanas medlemsstaterna, särskilt de som står inför större utmaningar och de som har en betydande romsk befolkning, att fullt ut utnyttja de medel som finns tillgängliga inom den fleråriga budgetramen 2021–2027 och NextGenerationEU för romer. För att möjliggöra detta har förordningarna för 2021–2027 stärkts och effektiviserats, till exempel genom det specifika målet för ESF+ att främja socioekonomisk integration av marginaliserade grupper, såsom romer, kompletterande Eruf-investeringar på detta område och införandet av motsvarande tematiska nödvändiga villkor i förordningen om gemensamma bestämmelser²⁷ för de sammanhållningspolitiska fonderna.

Enligt detta nödvändiga villkor måste medlemsstater som öronmärker medel för detta mål ha en nationell strategisk politisk ram för integrering av romer. Detta omfattar stränga krav på övervakning, åtgärder mot segregering, integrering av romer på regional och lokal nivå och nära samarbete med det romska civilsamhället och andra berörda parter. Det nödvändiga villkoret kommer att övervakas kontinuerligt under hela programperioden. Om en medlemsstat inte längre uppfyller villkoret kommer ersättningen av utgifterna för motsvarande specifika mål att blockeras. Dessutom måste alla medlemsstater inom ramen för ESF+ följa kraven på tematisk koncentration på 25 % med inriktning på social delaktighet, där romer är en central målgrupp.

Medlemsstaterna bör se till att den tillgängliga finansieringen verkligen når den romska befolkningen.

I förhandlingarna om partnerskapsavtalen för 2021–2027 och programmen inom Eruf och ESF+ betonade kommissionen att de landspecifika utmaningarna kopplade till romer bör återspeglas och hanteras på lämpligt sätt i de kommande programmen, och att åtgärder som främjar romers inkludering och tillgång till allmän icke-segregerad infrastruktur och icke-segregerade tjänster bör genomföras.

Sexton medlemsstater har för avsikt att öronmärka medel inom ramen för ESF+ för marginaliserade grupper, såsom romer (Bulgarien, Tjeckien, Estland, Grekland, Spanien, Finland, Frankrike, Ungern, Kroatien, Italien, Luxemburg, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien och Slovenien), motsvarande över 1,8 miljarder euro²⁸.

I enlighet med förordningen om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens²⁹ väntas reformerna och investeringarna i återhämtnings- och resiliensplanerna bidra till att effektivt ta itu med alla eller en betydande del av de utmaningar som fastställts i den europeiska planeringsterminens landsspecifika rekommendationer som riktas till

---

²⁷ Förordning (EU) 2021/1060 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+, Sammanhållningsfonden, Fonden för en rättvis omställning och Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden samt finansiella regler för dessa och för Asyl-, migrations- och integrationsfonden, Fonden för inre säkerhet samt instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik.

²⁸ Detta belopp bör endast ses som en uppskattning och motsvarar de uppgifter som officiellt lämnats in av medlemsstaterna per den 21 november 2022. Slutliga siffror kommer att finnas tillgängliga först när alla program har antagits.

²⁹ [Europaparlamentets och rådets förordning \(EU\) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens.](#)

medlemsstaterna inom ramen för den europeiska planeringsterminen från och med 2019³⁰. Inom ramen för planeringsterminen har Bulgarien, Tjeckien³¹, Ungern, Rumänien och Slovakien regelbundet fått landsspecifika rekommendationer om inkluderingen av den romska befolkningen under 2012–2019. Under 2019 riktade rådet landsspecifika rekommendationer till Bulgarien, Ungern, Rumänien och Slovakien, som främst kretsade kring behovet av inkluderande utbildning av god kvalitet för romska elever.

År 2022 lade man i landsrapporterna för Bulgarien, Tjeckien, Ungern, Rumänien och Slovakien särskild vikt vid betydelsen av romers inkludering. Under 2022 fick alla medlemsstater med en godkänd återhämtnings- och resiliensplan en rekommendation om genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanen och de sammanhållningspolitiska programmen. Ungern, vars återhämtnings- och resiliensplan godkändes av rådet den 15 december 2022³², fick en landsspecifik rekommendation om inkluderingen av romer 2022. I enlighet med förordningen om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens ska medlemsstaterna också förklara hur åtgärderna i de respektive återhämtnings- och resiliensplanerna förväntas bidra till lika möjligheter för alla och till integreringen av dessa mål, i linje med den europeiska pelaren för sociala rättigheter. I flera nationella återhämtnings- och resiliensplaner omfattas romer uttryckligen av vissa åtgärder, till exempel genom stöd till barnomsorg och tillgång till allmän utbildning av god kvalitet för socialt missgynnade studenter, inbegripet romer, samt genom särskilda investeringar som bland annat ska ge romska befolkningsgrupper tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster.

Andra investeringar och reformer avser inrättandet av ungdomscentrum med inriktning på personlig utveckling för ungdomar från utsatta grupper, såsom romer, och tillhandahållande av energieffektiva subventionerade boenden för utsatta grupper. På det hela taget omfattar planerna ett betydande antal reformer och investeringar för att stödja sociala mål. Totalt sett har medlemsstaterna avsatt omkring 28 % av sina medel från faciliteten för återhämtning och resiliens till stöd för sociala mål, fördelat på fyra kategorier: sysselsättning och kompetens, utbildning och barnomsorg, hälso- och sjukvård och långvarig vård och omsorg samt socialpolitik³³.

Medlemsstaterna uppmanas att dra optimal nytta av denna finansiering för att utforma och genomföra åtgärder som ger marginaliserade grupper, såsom romer, ökad tillgång till allmän icke-segregerad utbildning, boende, hälso- och sjukvård, långvarig vård och omsorg och sysselsättning, som främjar social inkludering och som stöder civilsamhällesorganisationer som arbetar med marginaliserade romska befolkningsgrupper.

---

³⁰ De nationella återhämtnings- och resiliensplanerna måste behandla de landsspecifika rekommendationerna från 2019 och framåt, vilket för de flesta medlemsstater motsvarar de landsspecifika rekommendationerna för 2019 och 2020, eftersom de flesta planerna antogs 2021. Under planeringsterminen 2022 var upplägget mycket förenklat och de landsspecifika rekommendationerna tog endast upp kvarstående och nya prioriteringar som inte hade åtgärdats i de antagna återhämtnings- och resiliensplanerna. Till följd av detta fick endast Ungern (vars återhämtnings- och resiliensplan antogs den 15 december 2022) en landsspecifik rekommendation om romer 2022. Under 2019 riktade rådet landsspecifika rekommendationer till Bulgarien, Ungern, Rumänien och Slovakien, som främst kretsade kring behovet av inkluderande utbildning av god kvalitet för romska elever.

³¹ Tjeckien mottog särskilda landsspecifika rekommendationer om inkluderingen av romer fram till 2016.

³² [Resultatet av det skriftliga förfarandet om Ungerns återhämtningsplan – Consilium \(europa.eu\)](#)

³³ [Resultattavlan för återhämtning och resiliens \(europa.eu\)](#).

6. UTVIDGNINGSLÄNDER: EU-KANDIDATLÄNDER OCH POTENTIELLA KANDIDATLÄNDER³⁴

Ledarna på västra Balkan visade inom ramen för Poznańprocessen³⁵ ett starkt engagemang för romers inkludering och enades om att anpassa sina nationella strategier/handlingsplaner till EU:s strategiska ram för romer och ingår därför i denna bedömning.

Samtliga partner på västra Balkan delar målet att bekämpa antiziganism. De nya nationella ramarna har utarbetats med deltagande av civilsamhället, och i samtliga ingår nationella indikatorer och övervakningsverktyg. Emellertid bör den regelbundna datainsamlingen, den offentliga rapporteringen och utvärderingen förbättras för att säkerställa att framsteg kan bedömas på ett tillförlitligt sätt, med resultaten av undersökningarna på västra Balkan som utgångsläge för regionen.

Även om fattigdomen och den sociala utestängningen bland romer är utbredd i regionen omfattar åtgärderna på detta område inte i tillräcklig utsträckning multidiskriminering och strukturell diskriminering (kvinnor, äldre, barn, hbtqi-personer och statslösa romer). Behovet av att stärka de nationella kontaktpunkternas mandat och administrativa kapacitet och se till att de deltar direkt i programplaneringen och övervakningen av EU-medel, vilket betonas i ramen, åtgärdas inte i tillräckligt hög grad.

När det gäller finansiering betonar man i de nationella ramarna och handlingsplanerna kartläggningen av finansieringsbehov, och hänvisar till nationella budgetanslag. Beroendet av givarfinansiering är dock stort. Det betydande ekonomiska stödet från kommissionen genom instrumentet för stöd inför anslutningen hjälper redan regeringar och lokala myndigheter att öka sin kapacitet och stöder utbildning, entreprenörskap, legalisering av bosättningar och nätverk av romska civilsamhällesorganisationer. Detta ekonomiska stöd kommer att fortsätta på både nationell och regional nivå och även omfatta nya prioriterade områden, såsom det digitala området.

När det gäller de sektorsspecifika målen i EU:s strategiska ram för romer är ökad tillgång till utbildning, sysselsättning och hälso- och sjukvård av god kvalitet ett strategiskt mål i alla nationella rammar, även dessa åtgärder är mer eller mindre precisa. Sysselsättning för romska kvinnor och ungdomar och förvärv av digitala färdigheter uppmärksammas inte tillräckligt. Hälsoåtgärder för barn, utsatta personer och offer för könsrelaterat våld omfattas endast delvis, och förbättrad medling på hälsoområdet behandlas inte i tillräcklig utsträckning. När det gäller boende har länderna på västra Balkan redan kartlagt olagliga/informella bosättningar. De nationella ramarna innehåller hänvisningar till tillgången till subventionerat boende, men täcker bara delvis frågor som legalisering och förbättring av

---

³⁴ Turkiet ingår inte i denna bedömning eftersom landet saknar en nationell strategi för romer. I juni 2022 gav Europeiska rådet, efter Europeiska kommissionens yttranden, Ukraina, Moldavien och Georgien ett europeiskt perspektiv, samtidigt som Ukraina och Moldavien också fick status som kandidatländer. Eftersom dessa beslut har fattats nyligen ingår inget av de tre länderna i bedömningen, trots att Ukraina och Moldavien har nationella strategier för romer.

³⁵ Resultatet av toppmötet i Sofia den 6 november 2020, Poznańförklaringen från partnerna på västra Balkan om inkludering av romer inom ramen för EU:s utvidgningsprocess.

bosättningsinfrastruktur, avskaffande av tvångsavhysningar och åtgärder för att ta itu med hemlöshet bland romer. På ett övergripande plan görs framsteg i rätt riktning, men ytterligare ansträngningar kommer att krävas under hela årtiondet.

De två nya kandidatländerna Ukraina och Moldavien³⁶ kommer att behöva införa lämpliga åtgärder avseende romers jämlikhet, inkludering och delaktighet och gradvis anpassa sig till EU:s strategiska ram för romer, vilket även det potentiella kandidatlandet Georgien behöver göra. En av de prioriteringar som fastställs i Europeiska kommissionens yttranden³⁷ berör redan det faktum att länderna bör stärka rättigheterna och de rättsliga ramarna för nationella minoriteter och utsatta grupper.

Kommissionen kommer att noga övervaka framstegen och fortsätta att ekonomiskt stödja inkluderingen av romer på västra Balkan samt i Ukraina, Moldavien, Georgien och Turkiet, som en del av kapitel 23 i utvidgningsförhandlingarna, ”Rättsväsen och grundläggande rättigheter”.

7. VÄGLEDNING FÖR MEDLEMSSTATERNA

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att ta itu med de förbättringsområden som anges i detta meddelande och den landsspecifika analysen i den första delen av arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar, bland annat genom att anslå motsvarande budgetar (och ange finansieringskällorna, t.ex. nationella budgetar, Eruf, ESF+-program, återhämtnings- och resiliensplanen). Medlemsstaterna bör utnyttja mekanismerna för att förnya eller uppdatera sina nationella ramar och/eller handlingsplaner och genomförandeplaner utifrån det nationella sammanhanget och på så sätt öka ambitionsnivåerna i dessa.

Medlemsstater med en betydande romsk befolkning uppmanas starkt att höja ambitionsnivån när det gäller att ta itu med de utmaningar som romer står inför inom de fyra aktuella sektorerna. Samtidigt bör de se till att de övergripande målen, dvs. att bekämpa antiziganism, diskriminering, hatpropaganda och hatbrott, bekämpa fattigdom och säkerställa en meningsfull delaktighet för romer i samhället, tillämpas tvärgående och på ett korrekt sätt. Genomförandet av de nationella ramarna och handlingsplanerna bör baseras på solida utgångslägen, däribland FRA:s undersökning om romer 2020–2021 för de länder som undersöktes, liksom tillräckligt ambitiösa delmål som är nära kopplade till delmålen i EU:s strategiska ram för romer. Det är viktigt att dessa medlemsstater använder sig av en kombinerad strategi som både tar sikte på romers jämlikhet och inkludering och gör dessa frågor till ett naturligt inslag i annan politik.

Kommissionen uppmanar de medlemsstater som har vidtagit en uppsättning politiska åtgärder för inkludering att se till att allmänna strategier och program för social inkludering verkligen når den romska befolkningen och att ta fram riktade åtgärder som främjar romers tillgång till icke-segregerad infrastruktur och icke-segregerade tjänster när så behövs.

Kommissionen uppmuntrar alla medlemsstater som utarbetar eller genomför andra nationella strategier som syftar till att minska ojämlikhet eller bekämpa diskriminering, såsom handlingsplaner mot rasism eller handlingsplaner kopplade till den europeiska barngarantin,

---

³⁶ [Kommissionens yttrande från juni 2022 om Moldavien, som omfattade rekommendationer om romer.](#)

³⁷ [EU-kommissionens yttranden om ansökningarna om EU-medlemskap.](#)

att se till att frågor som rör romer integreras på lämpligt sätt och att dessa strategier till fullo kompletterar och anpassas till de åtgärder som fastställs i de nationella ramarna.

Alla medlemsstater samtyckte till EU:s överordnade delmål för sysselsättning, kompetens och fattigdom som föreslogs i 2021 års handlingsplan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter³⁸. De nationella delmål som medlemsstaterna har tagit fram på dessa områden bör eftersträvas i största möjliga utsträckning, så att ingen lämnas utanför.

Nationella kontaktpunkter för romer

Den roll som de nationella kontaktpunkterna har och huruvida de genomför sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt är avgörande för att de nationella strategiska ramarna för romer ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt. De flesta medlemsstater har försett sina nationella kontaktpunkter med lämpliga mandat och samordningsuppgifter med ministerier och andra ansvariga myndigheter, men de flesta nationella kontaktpunkter har inte getts tillräckliga ekonomiska resurser och personalresurser, vilket begränsar deras förmåga att grundligt utföra sin samordnande och övervakande roll. När så är relevant bör de också delta i programplaneringen, genomförandet och övervakningen av Eruf- och ESF+-programmen (även i övervakningskommittéerna), av återhämtnings- och resiliensplanerna och av andra unionsfonder som kan stödja romers jämlikhet och inkludering. Kommissionen uppmanar betydelsen av att medlemsstaterna ytterligare stärker de nationella kontaktpunkterna, så att de kan fullgöra sin centrala roll på ett ändamålsenligt sätt.

Antiziganism

Att bekämpa och förebygga antiziganism är ett centralt mål och en vägledande princip i EU:s strategiska ram för romer och i rådets rekommendation. I många nationella ramar erkänns vikten av att ta itu med dess olika uttryck och yttringar, inbegripet anti-romsk rasism, diskriminering, fördomar, stereotyper och stigmatisering samt hatpropaganda och hatbrott.

Många medlemsstater hänvisar till antiziganism i sina beskrivningar av det nationella sammanhanget och de utmaningar landet står inför. De flesta medlemsstater med en större romsk befolkning har fastställt mål och åtgärder för att bekämpa detta fenomen, om än i varierande utsträckning och med olika ambitionsnivåer. Dessa mål och åtgärder står dock inte i proportion till problemets omfattning. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att öka ansträngningarna på detta område, och uppmanar de medlemsstater som ännu inte har lagt fram några planer för att ta itu med problemet att göra detta nu.

Segregering inom utbildning och boende

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna, särskilt de som har en betydande romsk befolkning, att öka ansträngningarna för att förhindra och undanröja skolsegregering och rumslig segregation av romska barn, och ta itu med problemet med feldiagnoser som leder till att romska elever felaktigt placeras i särskolor. Kommissionen uppmanar också medlemsstaterna att aktivt identifiera och undanröja de faktorer som hindrar romska barn från att gå i förskolan och få utbildning av god kvalitet på alla nivåer i icke-segregerade miljöer. Kommissionen uppmanar med kraft medlemsstaterna att utnyttja EU-medel (ESF+, Eruf, InvestEU och återhämtnings- och resiliensplanerna) i full utsträckning för att bidra till att förbättra levnadsvillkoren och utvecklingsmöjligheterna för marginaliserade romska

---

³⁸ [Målen för 2030 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter.](#)

befolkningsgrupper och romer som lever i låginkomsthushåll som riskerar fattigdom och social utestängning. Medlemsstaterna bör tillhandahålla allmänna subventionerade boenden i icke-segregerade områden och följa upp detta med åtgärder för att främja tillgången till allmän utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård och social omsorg. De bör också utveckla eller uppdatera lokala åtgärder och genomföra planer för att minska segregeringen.

Delmål och indikatorer

För att framstegen mot uppnåendet av målen i EU:s strategiska ram för romer ska kunna övervakas är det avgörande att nationella kvantifierade delmål fastställs korrekt och att de kopplas till indikatorer och utgångslägen. I FRA:s undersökning om romer 2020–2021 tillhandahålls utgångslägen för de länder som undersöktes. Det är viktigt att dessa medlemsstater använder sig av en kombinerad strategi som både tar sikte på romers jämlikhet och inkludering och gör dessa frågor till ett naturligt inslag i annan politik.

Kommissionen uppmanar vidare alla medlemsstater att vid behov se över och ändra sina nationella ramar för att ta fram specifika kvantitativa delmål som kan hjälpa EU att gemensamt uppnå delmålen i EU:s strategiska ram för romer senast 2030.

Integrering

I många nationella ramar beskrivs åtgärder som är kopplade till den allmänna politiken och de allmänna programmen för social inkludering. Ofta framgår det dock inte hur och i vilken utsträckning dessa åtgärder gynnar romer. Samtidigt som integrering av romer måste införlivas i allmänna strategier och program bör medlemsstaterna införa skyddsåtgärder för att se till att detta verkligen sker, och för att förhindra att dessa frågor bara inkluderas på ett ytligt plan. De nationella kontaktpunkterna bör involveras och ges en sektorsövergripande samordningsroll inom ramen för denna process.

Delaktighet

Medlemsstaterna bör säkerställa och visa att romer i praktiken och på ett meningsfullt sätt deltar i alla skeden av genomförandet av de nationella ramarna och EU-fondernas program på nationell, regional och lokal nivå samt i övervakningen och rapporteringen avseende de nationella ramarna. Samarbete i detta avseende kan uppnås genom att öka deltagandet via de nationella plattformarna för romer eller motsvarande samråds- och deltagandeprocesser.

8. STÖD FRÅN EUROPEISKA KOMMISSIONEN

1) Se till att EU-lagstiftningen efterlevs

Kommissionen kommer att fortsätta att övervaka efterlevnaden och tillämpningen av direktivet om likabehandling oavsett ras³⁹, direktivet om brottsoffers rättigheter⁴⁰ och rådets rambeslut om bekämpande av rasism och främlingsfientlighet och kommer vid behov att gå vidare med överträdelseförfaranden för att påskynda ändringar i nationell lagstiftning och politik. Kommissionen kommer att stärka den institutionella ramen för bekämpning av

---

³⁹ Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung.

⁴⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättning av rådets rambeslut 2001/220/RIF.

diskriminering genom att lägga fram ett lagstiftningsförslag om standarder för jämställdhetsorgan.

2) Integrera jämlikhet för romer i EU:s politiska initiativ och mobilisera EU-medel för romer

Kommissionen kommer att se till att kampen mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung integreras i EU:s politik, lagstiftning och i de finansieringsprogram som främjar sammanhållning, inkludering och delaktighet. Kommissionen kommer att övervaka genomförandet av politik som rör romers jämlikhet, inkludering och delaktighet, även inom ramen för den europeiska planeringsterminen.

Medlemsstaterna kommer att få stöd för att vidareutveckla och genomföra sina nationella ramar för romer i form av ekonomiskt stöd och samordningsåtgärder. Ytterligare stöd kommer också att ges via instrumentet för tekniskt stöd⁴¹. Kapacitetsuppbyggnad kommer att erbjudas, särskilt via FRA, för utveckling av solida övervaknings- och utvärderingssystem och insamling av jämlikhetsdata för beslutsfattande och genomförande av de nationella ramarna för romer. De nationella kontaktpunkterna kommer att få hjälp att öka sina kunskaper och sin kapacitet att övervaka och rapportera om genomförandet av de nationella ramarna för romer och att ta fram anpassade indikatorer.

Kommissionen kommer att tillvarata mötena med de nationella kontaktpunkterna på bästa sätt för att följa upp slutsatserna i detta meddelande.

Kommissionen kommer att stödja genomförandet av olika program och projekt, t.ex. EU:s pilotprojekt Hero⁴², som stöder pilotprojekt som verkar för att förbättra tillgången till boende och sysselsättning för utsatta romska familjer, samt EU:s förberedande åtgärd – Roma Civil Monitor-initiativet 2021–2025 – som ska bidra till att bygga upp romska civilsamhällesorganisationers kapacitet att övervaka genomförandet av de nationella ramarna. Andra projekt är inriktade på tillgång till utbildning eller kapacitetsuppbyggnad för beslutsfattande, t.ex. EU:s och Europarådets gemensamma program Inschool och Romact⁴³.

De nationella kontaktpunkterna för romer och de nationella plattformarna för romer kommer att få stöd via kommissionens särskilda ansökningsomgångar inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden⁴⁴. Programmet stöder också projekt som bekämpar rasism, antiziganism och diskriminering samt projekt som uppmärksammar minnet av förintelsen via programmets inbjudan att lämna förslag om europeiskt ihågkommande⁴⁵.

Kommissionen kommer att underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna för att främja lika tillgång till utbildning av god kvalitet för alla genom det europeiska området för utbildning och handlingsplanen för digital utbildning⁴⁶ samt ESF+. Kommissionen kommer att fortsätta att underlätta det ömsesidiga lärandet om hur diskriminering kan bekämpas i och genom

---

⁴¹ [Instrumentet för tekniskt stöd](#).

⁴² [Pilotprojektet Hero](#)

⁴³ EU:s och Europarådets gemensamma program: tillgång till utbildning – [Inschool](#), och kapacitetsuppbyggnad för beslutsfattande – [Romact](#). Ett projekt inom REDI Economic Development S.A stöder entreprenörskap bland romer i fyra länder, med stöd från Europeiska investeringsfonden (EIF).

⁴⁴ [Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden](#).

⁴⁵ Inbjudan att lämna förslag om [europeiskt ihågkommande](#).

⁴⁶ [Det europeiska området för utbildning](#), fokusämnen: [Förbättra kvaliteten och jämlikheten i utbildningen](#) och [handlingsplanen för digital utbildning](#).

utbildning inom ramen för kommissionens arbetsgrupp om jämlikhet och värden, som ingår i den strategiska ramen för det europeiska området för utbildning.

Kommissionen kommer att ytterligare integrera frågor som rör romer i all relevant verksamhet inom ramen för de strategier som syftar till att genomföra jämställdhetsunionen⁴⁷, Erasmus+⁴⁸ och Europeiska solidaritetskårens program⁴⁹. Kommissionen kommer att mobilisera resurser inom ramen för programmet EU för hälsa⁵⁰ för att bidra till att förebygga sjukdomar och underlätta vaccinering, och för att hjälpa till att utveckla mekanismer som kan bidra till bättre hantering av hälsokriser, även bland den romska befolkningen. Tack vare klimat- och infrastrukturfonderna⁵¹ kommer man i projekt att främja inkludering av personer med funktionsnedsättning och personer som riskerar fattigdom och social utestängning, inbegripet romer, samt subventionerade boenden till rimliga priser.

I samband med genomförandet av EU:s fonder, inbegripet programmen kopplade till Europeiska socialfonden+ (ESF+), kommer kommissionen att samarbeta med medlemsstaterna för att se till att romers behov tillgodoses genom en kombinerad strategi med allmänna och riktade åtgärder. Kommissionen kommer vidare att främja utbyte av bästa praxis och vägledning för medlemsstaterna när det gäller att minska segregeringen inom utbildning och boende.

3) EU-insatser och stöd för att främja romers delaktighet, inkludering och mångfald

Med utgångspunkt i sin etablerade praxis kommer kommissionen att samarbeta med den medlemsstat som innehar ordförandeskapet i Europeiska unionens råd för att hålla frågorna om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet högt upp på den politiska dagordningen.

Kommissionen kommer att fortsätta sitt arbete för att främja gränsöverskridande partnerskap, ömsesidigt lärande och utbyte av know-how och lovande praxis genom att stödja i) nätverket av nationella kontaktpunkter för romer, ii) organiseringen inom EU-plattformen för romers integrering, iii) genomförandet av Roma Civil Monitor-projektet, och iv) samarbete med det europeiska nätverket för likabehandlingsorgan (Equinet) och nätverket EURoma.

Kommissionen kommer också att fortsätta sitt samarbete och partnerskap med Europaparlamentet och det romska civilsamhället för att uppmärksamma Internationella romadagen.

Resultaten av denna bedömning kommer också att diskuteras med civilsamhällesorganisationer i kommissionens samrådsgrupp för civilsamhällesorganisationer, och som en del i arbetet inom Roma Civil Monitor 2021–2025. Syftet kommer att vara att identifiera det bästa tillvägagångssättet för att ta itu med brister, sätt att åtgärda dessa på och sprida och vidareutveckla lovande praxis.

Kommissionen kommer att främja mångfald och inkludering via programmet Kreativa Europa⁵² och inkludering av romer på arbetsplatsen via EU-plattformen för

---

⁴⁷ [*Union of Equality: the first year of actions and achievements.*](#)

⁴⁸ [Erasmus+ – EU-programmet för utbildning, ungdomar och idrott.](#)

⁴⁹ [Europeiska solidaritetskåren.](#)

⁵⁰ [Programmet EU för hälsa.](#)

⁵¹ [InvestEU:s klimat- och infrastrukturfonder.](#)

⁵² [Programmet Kreativa Europa.](#)

mångfaldsstadgor⁵³. Kommissionens nya personalstrategi⁵⁴ kommer att bidra till att öka mångfalden bland personalen genom att man satsar på fler praktikanter och personal från underrepresenterade grupper och etniska minoriteter. Genom sitt kompetenscentrum för deltagande- och samtalsdemokrati⁵⁵ bidrar kommissionen också med insikter i utvecklingen av inkluderande medborgarevenemang som kan främja ett inkluderande politiskt och lokalt deltagande bland romer i Europa.

4) EU-insatser och stöd för att främja jämlikhet och bekämpa antiziganism

Som en uppföljning av sitt åtagande att främja positiva narrativ och romska förebilder och bekämpa antiziganism, stereotyper, anti-romsk retorik och hatpropaganda kommer kommissionen att fortsätta sitt arbete i högnivågruppen för bekämpning av hatpropaganda och hatbrott samt samarbetet och det gemensamma arbetet med Europarådet i det kommande projektet Equirom⁵⁶.

9. SLUTSATS

De huvudsakliga mål, delmål och åtgärder som ingår i EU:s strategiska ram för romer och i rådets rekommendation återspeglas i varierande grad i de nationella strategiska ramarna för romer. För att de nationella ramarna senast 2030 ska kunna åstadkomma de förändringar som eftersträvas måste starka partnerskap utvecklas och upprätthållas mellan alla berörda parter. På så sätt kan man bemöta de landsspecifika utmaningarna på ett ändamålsenligt sätt, noga övervaka framsteg och anpassa och uppdatera de nationella ramarna när så krävs. Kommissionen kommer att fortsätta sitt arbete på EU-nivå för att säkerställa att detta arbete ges fullt stöd.

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att på bästa sätt utnyttja kommissionens bedömning, iakttagelser och vägledning för att på så sätt åstadkomma förbättringar och att rapportera om sina framsteg senast i juni 2023, i enlighet med rådets rekommendation. I kommissionens nästa meddelande kommer en bedömning att göras av medlemsstaternas första rapporter om genomförandet av de nationella strategiska ramarna för romer och av de framsteg som gjorts mot att uppnå delmålen för 2030.

FRA har åtagit sig att genomföra en ny undersökning om romer under 2024. I kombination med medlemsstaternas rapportering vartannat år kommer resultaten av denna undersökning att öka såväl medlemsstaternas som kommissionens kapacitet att mäta framstegen mot delmålen för 2030 i EU:s strategiska ram för romer. Kommissionen kommer att ha ett nära samarbete med FRA för att mäta dessa framsteg.

Huruvida framsteg görs med att ta itu med de specifika problem som romer står inför är ett viktigt test för jämlikhetsunionen och för EU som helhet, och kommissionen är fast besluten att se till att EU även i fortsättningen bidrar till dessa insatser.

---

⁵³ [EU-plattformen för mångfaldsstadgor](#) – på denna plattform samlas befintliga europeiska mångfaldsstadgor (för närvarande 26) och erfarenheter och god praxis utbyts och delas.

⁵⁴ Kommissionens [personalstrategi](#).

⁵⁵ [Kompetenscentrum för deltagande- och samtalsdemokrati](#).

⁵⁶ Jämlikhet och frihet från diskriminering för romer (Equirom) är ett projekt som genomförs av Europarådet med finansiering från ansökningsomgången CERV-2021-COEU-1.